

Prima decadă a lunii ianuarie a anului 1996 ne-a adus trista veste a dispariției uncea dintre cele mai reputeate cercetătoare ale artei populare, adevărată DOAMNĂ a etnografiei românești - ELENA SECOȘAN.

Este a treia dureroasă pierdere pentru știința etnografică românească, aceasta succedând plecarea dintre noi a ilustrului reprezentant al aceleiași generații de "dăruiți" științei și profesionalismului, GHEORGHE FOȘA (director fondator al Muzeului Satului din București, în 1936), și a cercetătorului BORIS ZDERCIUC, sociolog și etnolog, care a slujit cu competență aceeași instituție (în calitate de șef de secție). Toți trei făceau parte din generația interbelică și postbelică, care a cunoscut anii grei ai formării unei discipline românești noi, anii de vicisitudini ai propriei lor formări, la răpsântii de istoric, ani de împliniri, ca oameni de știință, devenind, în același timp, mentorii unci noi generații de etnologi.

Născută în zorii acestui veac (1900), într-o familie de intelectuali din Sângorz (zona Bistrița) - a trăit în fiecare moment al tinereții sale evenimente folclorice, fapte, cutume, tradiții care i-au stat întreaga viață la temelia cercetărilor sale.

După absolvirea școlii, viața și căsătoria i-au întemciat cămin în altă zonă a țării, în Banat, unde are prilejul de a studia și de a se forma alături de echipele sociologice constituite de Dimitrie Gusti, pentru elaborarea monografici satului bănățean Sârbova.

În cadrul acestor echipe, ea se specializează în arta textilelor, arta scoarțelor românești, portul popular. Meticulozitatea cercetării și colecționării a mii de piese de artă populară își pun amprenta asupra formației sale științifice pentru întreaga viață.

În urmă cu 35 de ani (când am cunoscut-o, cu fiind tânără muzcografă la Muzeul Banatului din Timișoara) ELENA SECOȘAN înzestra instituția bănățeană cu o mare colecție de catrințe, oprege, cepse de o valoare inestimabilă, patrimonială. Muzeul de artă populară din Constanța îi datorează și el o colecție de covoare românești, de excepție, iar numeroase alte instituții muzeale din țară indică la loc de cinste în inventarele lor donații, înzestrări, manuscrise, fișe de teren în arhive - datorate vredniciei și altruismului aceleiași cercetătoare.

Lucrând mulți ani la "Muzeul de Artă Populară" din București, apoi la "Institutul de relații cu străinătatea" (Secția expoziții), ELENA SECOȘAN a purtat mesajul științific al etnografiei românești departe, peste hotare, remarcându-se prin probitatea științifică și seriozitatea de reprezentantă a unci lumi carpatice puțin cunoscută la dimensiunile reale, istorico-etnografice.

A fost membră a numeroase comisii naționale de atestare și de omologare a creației populare, cercetând cu aviditate, lucrând cu energie și vitalitate neostenite, stimulative. Cu cât optimism și idealism îmi scria la 87 de ani (în 20 ianuari 1987!): *"Mă bucur că în anul acesta vom lucra împreună în Comisia Republicană pentru omologarea creației populare... până atunci ne mântuim restanțele ce le avem cu lucrările personale din 1986... lucrez acum în județele Harghita, Gorj și în continuare în alt «tief», Hunedoara, unde am trecut de la Pădureni la Țara Hașegului"*.

Neobosită, preferându-și pașii și nopțile neodihnice, dintr-o regiune etnografică în alta, a scris mult, a scris bine, individual sau în colaborare (cu alte personalități marcante ale etnografiei românești), toate lucrările sale rămânând în "bibliografia de căpătâi" și de referință. Trei constante definesc cercetările sale: veridicitatea fenomenelor prezentate (datorită probității sale științifice și profesionale), acuratețea exprimării (prin rigoarea și organizarea materialului), plasticitatea relevării fenomenelor (prin structuri, forme, elemente decorative, cromatică constatate, relevate, "încălzite" de sufletul său profund atașat artei populare românești).

Mereu presată de implacabila trecere a vremii, ne îndemna în scrisorile sale calde, amicale: *"Trebuie să ne grăbim cu toții până mai găsim ultimele vestigii etnografice care dispar în vâzul nostru... ar trebui să milităm mai temeinic cu un apel la forurile competente pentru condițiile necesare cercetărilor pe teren și publicării materialului..."*. Și acest strigăt încurajator ne venea de la un om care era în pragul celui de al nouălea deceniu de viață, când pleoapele altor nouagenari se închid în uitare!

La 90 de ani avea planuri de publicare, de cercetare, de colaborare, făcându-ne să ne rușinăm de latența noastră, de descurajarea și blazarea pe care nu știam uncori să ni le înfrângem în fața imobilității sociale și a "zidului" care ne împărțea viețile, ne decupa destinele, ne împiedica arzătoarele visuri.

Cei care i-am fost aproape și am iubit-o nu-i vom uita luminile albastre, vii ale ochilor ei care strălucneau încurajându-ne și arătându-ne ce este frumos, demn, util să facem din viața noastră! Nu vom uita cântecelul pe care-l îngăna cu atâta dor de plaiurile natale și de un apus suspin pentru Emil Rebreanu (croul "Pădurii Spânzuraților") pe care nu era fată din locurile Năsăudului, să nu-l fi iubit: *"Tu nu vrei, tu nu vrei! Bădele să mă iei..."*.

Au luat-o dintre noi, plaiurile veșniciei... S-a stins ceva mai devreme decât veacul cu care s-a născut, retrăgându-se discret, onest, așa cum a trăit. Va rămâne însă în sufletele noastre ca un senin îndemn de a ne împlini nobila datoric cu care ne-am împovărat.

DR. MARIA BOCȘE